

7-4495

T.C.
BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI

SÜRELİDİR

Sayı : B.02.0.002-610- 1079

30/3/2012

Konu : 7/4495 sayılı
yazılı soru önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 7/3/2012 tarih ve A.01.0.KKB.0.10.00.00-52572 sayılı yazıları.

İlgi yazı eki Kocaeli Milletvekili Lütfü Türkkan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan 7/4495 sayılı yazılı soru önergesinin cevabına ilişkin olarak, T.C. Merkez Bankası'nın yazısı ekte sunulmaktadır.

Bilgilerine arz ederim.

Ali BABACAN
Başbakan Yardımcısı

Ek : TCMB'nin 27/3/2012 tarih ve
50027-302171 sayılı yazısı ve eki (5 sayfa)

İDARE MERKEZİ

ANKARA, 27 Mart 2012

Cevaplarda şu işaretlerin tekrarını dileriz:

B.02.2.TCM.0.00.00-610/ 50027

Konu: Soru önergesi

302171

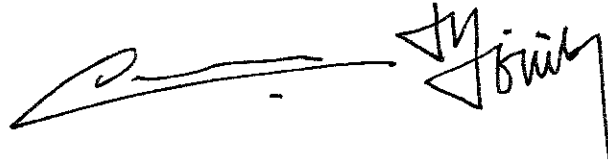
T.C. BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI
(Sayın Ali BABACAN)
ANKARA

İlgi: 09.03.2012 tarih ve B.02.0.002-610-0825 sayılı Evrak Akış ve Talimat Formu.

İlgide kayıtlı yazı ekinde Bankamıza ulaşan Kocaeli Milletvekili Lütfü Türkkan'ın 7/4495 esas numaralı yazılı soru önergesi incelenmiş olup, Bankamız değerlendirmesi ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinize saygılarımızla arz ederiz.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
İdare Merkezi

Erdem BAŞÇI
Başkan

Mehmet YÖRÜKOĞLU
Başkan Yardımcısı

Ek: 1 (4 sayfa)

T.C.
BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI
(ALİ BABACAN)

TARİH: 27.3.2012
SAYI: 1079

KOCAELİ MİLLETVEKİLİ SAYIN LÜTFÜ TÜRKKAN'IN
7/4495 ESAS NUMARALI YAZILI SORU ÖNERGESİNE İLİŞKİN
TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI DEĞERLENDİRMESİ

Cari Açığın Nedenleri

Cari işlemler açığı, Türkiye ekonomisinin yüksek oranlı sürdürülebilir büyüme hızına ulaşması öntündeki temel engellerden birisidir. 2001 yılındaki ekonomik krizde fazla veren cari işlemler dengesi, izleyen yıllarda açık vermiş, 2009 yılındaki iyileşme sonrasında cari açık tekrar artış eğilimine girerek 2011 yılında 77,2 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

Ülkemizde cari işlemler açığının gelişimi temelde yapısal faktörler tarafından belirlenmektedir. Toplam tasarruf oranının düşüklüğü, yurtiçi üretimin başta enerji olmak üzere önemli düzeyde ithal ara malı kullanmakta oluşu, dış ticaret hadlerindeki bozulma, temel ihracat pazarlarımız olan Avrupa Birliği ülkelerinde dış talebin zayıf seyretmesi cari işlemler açığını artıran başlıca faktörlerdir.

Tarihsel olarak, Türkiye ekonomisinde yurtiçi tasarruf oranı benzeri ülkelerin altında bulunmaktadır. Makroekonomik istikrar ve iş ortamında sağlanan gelişmeler neticesinde ekonomik faaliyetler (üretim, tüketim ve yatırım) ivme kazanmış, ancak, yurtiçi kaynakların yetersizliği dış tasarrufların kullanılmasıyla giderilmiş ve dolayısıyla cari işlemler açığını genişletmiştir. 2002 yılı öncesinde kamu tasarruf açığı toplam tasarruf oranının düşük seyretmesinde önem taşıırken, izleyen dönemde kamu tasarruf oranında iyileşme sağlanmış, ancak hane halkının tasarruf oranında meydana gelen düşüş neticesinde toplam tasarruf oranında azalış görülmüştür. Bu dönemde reel sektörün (firmaların) tasarruf oranı sınırlı bir iyileşme göstermiştir. Reel sektörün tasarruf oranının benzeri ülkelerin gerisinde bulunması, kamu tasarruf oranında sağlanan iyileşmenin ise hane halkının tasarruf oranındaki gerilemeyi telafi edememesi büyümenin finansmanında dış kaynak ihtiyacının (cari işlemler açığının) artmasına neden olmuştur. Bu itibarla, cari açıkta geçen 10 yıllık dönemde ortaya çıkan artış hane halkı tasarruf oranının gerilemesiyle ilişkilidir.

Ekonomik istikrar ortamında sağlanan iyileşme (belirsizliklerin azalması) ve reel faiz oranların gerilemesi, finansal aracılık faaliyetinin daha etkin bir şekilde yapılmaya

başlanması, ucuz sermaye girişinin tüketicilerin finansman kısıtını önemli ölçüde azaltması, gelir artışına bağlı olarak tüketim kalıbındaki değişim ve ülkemizin demografik dinamikleri hane halkının tüketim eğilimini artıran (tasarruf oranını azaltan) başlıca faktörler olmuştur. Ülkemizin oldukça yüksek bir genç nüfus bağımlılık oranına sahip olması, düşük işgücüne katılım ve istihdam oranı tasarruf oranının düşük seyretmesini sağlayan yapısal faktörlerdir.

Sanayi üretiminde kullanılan ithal girdi oranında artış yaşanmaktadır. Fakat, bu durum sadece 2000'li yıllar için değil önceki dönem için de geçerlidir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Ekonomi Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalar ithal girdi kullanım oranında meydana gelen artışın ağırlıklı yapısal nedenlerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Nitekim, üretimin ithal girdi kullanım oranında meydana gelen artışın nedenlerini araştırmak amacıyla TCMB bünyesinde yapılan bir çalışmanın¹ bulgularına göre bu oranın 2000'li yıllarda yükselmesinin iki temel nedeni bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, üretimin sektörel bileşimindeki değişim (ithal girdi kullanım oranı görece düşük olan tekstil-giyim gibi geleneksel sektörler yerine ithal girdi kullanım oranı daha yüksek olan taşıt araçları, ana metal, dayanıklı tüketim malları gibi sektörlerin hızlı büyümesi); ikincisi ise bazı temel ara ve yatırım mallarında yurt içi üretim miktarının yeterli düzeyde olmamasıdır. Örneğin, üretim ve tüketim hacmi içerisinde önemli yer tutan petrol-doğal gaz gibi enerji kaynaklarının yurt içi üretimi oldukça sınırlı bir düzeyde olup, ihtiyacın çok büyük bir bölümü ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Nitekim, 2011 yılında enerji ithalatı kalemi 54 milyar ABD doları dolayına ulaşarak cari açığın genişlemesinde önemli rol oynamıştır. 2011 yılı sonu itibarıyla, enerji hariç cari işlemler açığı toplam açığın ancak yüzde 37'si düzeyindedir. Enerji hariç cari işlemler açığının GSYH'nın yüzde 3-4 civarında olması, sorunun temelde yapısal nitelik taşımasına işaret etmektedir.

İthalat miktarı yanında, ithal edilen malların göreceli fiyatlarının, diğer bir ifadeyle dış ticaret hadlerinin, geçmiş dönemde ülkemiz aleyhine izlemiş olduğu seyir de cari açığın artış göstermesinde etkili olmuştur. 1999 yılı değeri baz alındığında, bu yıl ile 2011 yılı arasında ithalat fiyatları endeksi %100 dolayında artarken ihracat fiyatları endeksi %65 dolayında artış göstermiş; bu iki endeksten oluşan dış ticaret hadleri endeksi ise %17,3 oranında gerilemiştir. Dış ticaret hadlerinin gerilemesinde ağırlıklı enerji, kimyasal ve metal fiyatlarının yüksek seyretmesine bağlı olarak ara mallarındaki dış ticaret hadlerinin ülkemiz aleyhine gelişmesi etkili olmuştur.

¹ Ş. Saygılı, C. Cihan, C. Yalçın ve T. Hamsici (2010), "Türkiye İmalat Sanayiinin İthalat Yapısı", TCMB Çalışma Tebliği, No:10/02.

Düşük verimlilik, ülkemiz firmalarının iç ve dış pazarlardaki rekabet gücünü doğrudan etkileyerek cari açığın oluşmasına neden olabilmektedir. Firmalarımızın önemli bir bölümü 2000’li yıllarda işgücü verimliliği ve toplam faktör verimliliği göstergelerinde önemli başarı göstermiş, bu başarı ülkemiz ekonomisinin makroekonomik göstergelerine ve gelişmiş ülkelerinin refah seviyesine yakınsama hızına da yansımıştır. Ancak, elde edilen güçlü kazanımlara rağmen, kayıt dışılık, küçük ölçekli üretim, beşeri sermayedeki yetersizlik, geleneksel (kurumsal olmayan) firma yapısı, finansmana erişimdeki güçlükler vb. nedenlerle firmalarımızın önemli bir bölümü düşük verimlilik düzeyinde faaliyet göstermeye devam etmektedir. Özellikle KOBİ’lerin dinamik yapılarından faydalanmak ve büyümelerine imkân verecek ortamın oluşturulması ihtiyacı devam etmektedir.

Temel ihraç pazarlarımızın talep koşullarında son yıllarda meydana gelen zayıflama da cari açığı genişletici etkide bulunmuştur. Nitekim, taşıt araçları, beyaz eşya, tekstil-giyim gibi ihracatımızın lokomotif sektörleri için temel dış pazar olan AB ülkelerinde ekonomik sorunların devam etmekte oluşu, firmalarımızın pazar çeşitlendirme çabalarına rağmen ihracatın görece zayıf seyretmesine katkı yapmıştır.

Cari Açığı Azaltmaya Yönelik Olarak Yakın Zamanda Uygulamaya Konulan Önlemler

Yüksek cari işlemler açığının Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir büyüme performansına ulaşması önünde bir risk teşkil etmemesi amacıyla farklı kamu kuruluşları tarafından kapsamlı politikalar uygulanmaktadır. Bu politikalardan bazıları şunlardır:

- ❖ Toplam tasarruf oranının artırılması kapsamında;
 - Kamu tasarruf oranının iyileştirilmesine yönelik önlemler alınmaya devam edilmektedir.
 - Hane halkının tasarruf oranının artırılmasında önem taşıyan işgücüne katılım oranı ve istihdam oranının artırılması amacıyla istihdam üzerindeki kamusal yükler azaltılmıştır. İşgücü piyasasındaki sorunları bir arada ele alan “Ulusal İstihdam Stratejisi” nihai aşamada bulunmaktadır (hükümet tarafından hazırlanmış olup, ilgili tarafların görüşlerine sunulmuştur). Finansal sektörün tasarrufları artırıcı araçlara kavuşmasına yönelik çabalar devam etmektedir. Bu kapsamda, bireysel emeklilik sisteminin gelişimini destekleyecek yeni önlemler faydalı olacaktır.

- Reel sektörün tasarruf oranını artırmak amacıyla, firmalarımızın rekabet gücünü ve verimliliğini artırıcı önlemler alınmaya devam edilmektedir. Bu kapsamda, firmaların yeni pazarlara yönelmesi desteklenmekte, Ar-Ge faaliyetleri özendirilmekte, beşeri sermayenin geliştirilmesine önem verilmekte, finansal sistemin derinleşmesi ve alternatif finansman biçimlerinin gelişmesi desteklenmektedir. Yatırım ortamının daha da iyileştirilmesine yönelik yoğun çaba gösterilmektedir. Bu çerçevede, firma kuruluşu önündeki mali ve idari maliyetler daha da azaltılmaya çalışılmaktadır. Öte yandan, ticaret faaliyetini günümüz şartlarına göre düzenlemek amacıyla Türk Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunu yenilenmiş olup 1 Temmuz 2012’de yürürlüğe girecektir.
- ❖ İthal girdiye bağımlılığın azaltılması amacıyla Ekonomi Bakanlığı tarafından Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) hazırlanmış ve kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu stratejiyle sanayi için önem taşıyan ancak yurtiçi üretimi yetersiz olan ara mallarının desteklenmesi amaçlanmaktadır.
- ❖ Enerjide ithalata bağımlılığın ve maliyetin azaltılması amacıyla sektörün rekabetçi bir yapıya kavuşmasını sağlayacak politikalar uygulanmakta ve alternatif enerji kaynakları da dahil olmak üzere yurtiçi enerji arzının artırılmasına yönelik yatırımlar teşvik edilmektedir.
- ❖ Temel dış pazarımız olan AB ülkelerinde talep zayıflamasının etkilerini hafifletmek amacıyla firmalarımızın pazar ve ürün çeşitlendirmesi yapması ve yeni pazarlara yönelmesi desteklenmektedir.